

Časovna umestitev: 8.st. pnš. – 6,5 st. pnš.

Kult-lit. oznaka:

- Je temeljna evropska književnost (mitologija, filozofija, prve znanosti)
- S svojo pisavo vplivajo na rimsko in slovensko (glagolica in cirilica)
- Politeizem in antropomorfizem

Kultura:

3 obdobja antične književnosti:

- **Arhaično ali predklasično** (8 pnš. – 5 pnš.) epika, lirika
- **Atiško ali klasično** (5. In 4. Pnš.) drama, proza
- **Helenistično** (4.pnš. – 5, 6 st. nš.) komedija, lirsko prip. v obliki romana

Literatura:

- Razvoj že vseh literarnih vrst: lirika, epika, dramatika (ep, tragedija, komedija)
- V helenizmu začetki leposlovne proze

Ep:

- Pripovedna pesnitev (epizode, poglavja), razdeljeni na speve
- Zgodovinski, satirični, viteški in junaški
- Govori i velikem, slavnem dogodku (lahko tudi izmišljenem)
- Ep v evropsko književnost s Homerjem (Iliada, Odiseja)
- Seznanjata nas z materialno in duhovno kulturo Grkov v Homerjevem času.
- Postala sta vzor junaškega epa
  - Opevanje dejanj enega ali več junakov
  - Nagovor muz kot uvodno dogajanje, poseg bogov v dogodke
  - Značilna kompozicija
  - Heksameter
  - Človek ni svoboden, nad dogajanjem vlada usoda
  - Življenje junakov je v naprej določeno

HOMER: ILIADA

O AVTORJU:

- Homer je bil grški pesnik – potujoči pevec. Ni znano o življenju. Menda je bil Jonec.
- Živel je menda v 2. Pol 8. St. pnš
- Gr. *Homer* - slepec, pevec
- Delo je nastalo v 9 st.pnš. na osnovi ustnega izročila

Homerska Primera - pesnik z njo ponazarja intenzivnost, napetost ali druge značilnosti dogajanja. Motiviko za te prispodobe črpa pesnik od vsepovsod - iz živalskega in rastlinskega sveta, z zvezdnega neba in divjanja naravnih elementov, iz obrtniških in kmečkih dejavnosti, iz družinskega življenja itd. Takšna prispodoba je navadno zelo široko razpredena, tako da se pogosto razrašča v nekakšen pesjaž, v pravcato miniaturno umetnino, ki nas preseneča z bogastvom svojih barv in s smislom za drobno opazovanje in risanje komaj zaznavnih odtenkov. V Odiseji prevladujejo primere iz vsakdanjega življenja, ki so bolj iskane, situacije so bolj nenavadne kot v Iliadi in večinoma vsebujejo nekakšen element presenečenja.

Verz je **heksameter**, sestavljen iz šestih stopic, tj. petih daktilov in končnega troheja; spondeji so lahko nadomestili daktili. Osnovna shema heksametra je potemtakem:

-UU -UU -UU -UU -UU -U

Mit o trojanski vojni

Na svatbo tesalskega kralja Peleja in morske nimfe Tetide so povabljeni vsi bogovi, razen boginje prepira Eride. Ta je užaljena in vrže med svate zlato jabolko z napisom Najlepši. Jabolka si želijo boginje Hera, Atena in Afrodita, saj vsaka zase misli, da je najlepša. Za razsodnika vzamejo trojanskega princa Parisa. Vsaka od njih mu obljubi darilo: Hera kraljestva tega sveta in oblast, Atena modrost in slavo, Afrodita pa najlepšo žensko na svetu in srečo v ljubezni. Paris izbere Afrodito in tako Trojancem nakoplje sovraštvo drugih dveh boginj.

HOMESKO VPRAŠANJE

- Ali je Homer sploh obstajal?
- Ali je avtor obeh del (razlika v slogu). Morda je napisal le jedri obeh epov, ki so jih nato širili drugi pesniki. Odiseja je za eno generacijo mlajša od Iliade.

ANTIČNO GLEDALIŠČE

- Iz obredov v čast **Dionizu** (tragedija) (bog vina, veselja, plodnosti)
- Satiri -fantje oblečeni v kozlovske kože (žrtvovanje kože) gr. *Tragos* - kozel
- Gradnja ob vznožju vzpetin, polkrožna oblika z dobro akustiko
- Iz tega se razvije amfiteater
- **Theatron** (stopnišče z gledalci), **Orkestra** (žrtveni oder kjer je zbor), **Proskenion** (oder za soliste), **Skene** (prostor na odru, ki predstavlja pročelje)
- **Zbor**: izraža voljo bogov, spremljanje in razlaga dejanj
- Kasneje vodjo zbora spremenijo v glavnega igralca, ki govori in ne poje (**Ajshil, Sofokles, Evripid**)
- Dramatiki tekmujejo med sabo, vsak pokaže 3 tragedije in 1 komedijo (tetralogija)
- Igrajo 3 dni zapored po 12 ur
- Zmagovalca častijo kot boga

GRŠKA DRAMATIKA

- Enotnost kraja , časa in dogajanja
- Pogovor v dialogu ali monologu
- Didaskalij grška drama nima
- Dejanje se deli na prizore, med prizori poje zbor lirske pesmi
- Zasnova, zaplet, vrh, razplet, razsnova

ANTIČNA TRAGEDIJA

- Resnobna igra o mitičnih ljudeh
- Pretresljivi dogodki z tragičnim izidom (usoda junaka nesreča ali smrt)
- Pri tem za gledalca **Katarza** – duhovno očiščenje, pomiritev na usodne življ. preobrate –volja bogov, nas duhovno oplemeniti s spoznanem kaj je prav in kaj ni
- Tragično- junak je brez krivde kriv:
  - Junaku je v naprej določena usoda (Kralj Ojdip)
  - Junak se zavestno odloči za zanj pogubno dejanje, ravnanje po zakonu svoje vesti (Antigona)

SOFOKLES: TEBANSKI MIT in KRALJ OJDIP

- Živi okoli 450 pnš. Iz Aten
- Telesna lepota in duševno bogastvo
- Zmaguje na dramskih tekmovanjih, je ugleden meščan, opravlja tudi visoke politične funkcije
- Malo ohranjenih besedil
- Moč usode , nasprotje med božjo močjo in človeško nemočjo

Tebanski mit:

- Mesto Tebe rodno mesto Antigone
- Tebanski kralj Laios in žena Jokasta brez otrok (prerokba Apolona)
- Se jima rodi sin, Laios ga zavrže
- Ojdip raste pri Korinskemu kralju Polibu
- Ojdip izve, da Polib ni njegov oče, po jasen odgovor v Delfe, kje izve za prerokbo
- Med potjo naleti na tebanskega kralja, prepir, Ojdip ubije očeta
- Tebe napade pošast Sfinga – požre vsakega, ki ne zna rešit uganke (rešitev, človek)
- Reši jo Ojdip, za nagrado dobi prestol in Jokasta za ženo
- Imata 4 otroke (Polineika, Eteokla, Antigono in Ismeno)
- Apolon pošlje v Tebe kugo, ker je v mestu morilec Laiosa
- Ojdip razkrije, da je morilec on, zato se oslepi, Jokasta se obesi.
- Spopad med Eteoklom in Polineikom za prestol
- Zavlada mlajši Eteokel, Polineik izgnan in oblega rodno mesto

- V ponovnem spopadu umreta oba

Zgradba:

- Analitični slog, retrospektiva
- Dramski razvoj na Ojdipovem prizadevanju odkriti resnico
- Spopad s samim seboj, brez krivde kriv
- Tragedija prikazuje njegov padec

Zasnova: V Tebah razsaja kuga, treba je maščevati umor Laja

Zaplet: Ojdip išče morilca, hoče odkriti resnico

Vrh: smrt kralja Poliba, Ojdip misli, da se prvi del prerokbe ne more uresničiti

Razplet: sel mu razkrije, da je Ojdip poročen s svojo materjo

Razsnova: Ojdipova mati se obesi, Ojdip se oslepi

SOFOKLES: ANTIGONA

- Naslov iz mita o tebanski kraljevi hiši
- Nastane okoli 442. Prš.
- V dvoboju umreta Eteokel in Polineik, zato oblast prevzame stric Kreon
- Polineika se ne sme pokopati, ker je napadel mesto
- Antigona ljubi oba brata, zato hoče Polineika pokopljje kljub prepovedi
- Kreon tistemu, ki je pokopal P napove strašno smrt
- Antigona brez sramu prizna, da je ravnala po svoji vesti in je kršila zakon
- Kreon jo brez usmiljenja zapre v grobnico
- Kreonov sin Hajmon, Antigonin zaročenec, prosi očeta naj Antigono izpusti
- Modrec Terezijas svetuje Kreonu naj pretehta odločitve
- Kreon se odloči za pokop Polineika in Izpustitev Antigone
- Antigona se je med tem časom že obesila, Hajmon se zabode, ubije se tudi Kreonova žena Evridika
- Kreon spozna, da je s svojim ukazom prekršil božji zakon in želi umreti

Zgradba:

- **Tematika: domovinska** (boj za oblast, boj za vero bogov. Kreon izhaja iz predpisov, Antigona iz božjih zakonov)
- Osnovni konflikt je **med politično oblastjo in moralo**. Antigonino dejanje je **revolucija** v uveljavljanju človekovih pravic (ljubezen, predanost svojcem)
- Kreon je kaznovan ker se je odmaknil od ljudskih množic, ima absolutno oblast in je zaverovan vase

- Je **epska pesnitev - drama iz 7 prizorov** (med njimi poje zbor)
- Osebe ne kažejo čustev navzven, o njih se le poroča
- **Antigona- Kreon** (ljubezen sovraštvo)
- **Antigona - Ismena** (pogum, odločnost - strah, neodločnost)
- **Kreon- Hajmon** (oblastnost, nepopustljivost - človeškost, mehkost)